

УКРАЇНА: ВІД АБСОЛЮТНОЇ МОНОПОЛІЇ ДО КОНКУРЕНТНОГО РИНКУ

асист. Могильна Н.О., студент Шаванов А.

Проблеми монополізації господарського життя, конкуренція на товарних ринках привертають сьогодні пильну увагу не тільки спеціалістів, але і широких прошарків населення.

Значний рівень монополізації економіки України та нерегламентованість витрат монополістів всебічно сприяє тому, що вже на сучасному етапі українська продукція за рівнем цін переважно перевищила середньосвітові.

Процес створення державного контролю по недопущенню несумлінної конкуренції фактично почався з нуля, тому що присутня в ще зовсім нещодавно в керуванні економікою командно-адміністративна система по своїй суті виключала наявність вільної конкуренції в господарській діяльності. Тому на даному етапі величезне значення має створення й удосконалення законодавчої бази з приводу регулювання монополістичних процесів і конкуренції, розуміння населенням України необхідності економічних реформ у даній сфері.

До ринків, на яких діє один або практично один суб'єкт господарювання, у цей час в Україні належать, головним чином, ринки природних монополій та ринки, монополізація яких впливає з владних рішень.

У лютому 2010 року Антимонопольний комітет України визначив десять суб'єктів природних монополій: Національна енергетична компанія Укренерго; Державна адміністрація залізничного транспорту України (Укрзалізниця) у складі шести залізниць та інші об'єднання, підприємства, установи та організації залізничного транспорту за переліком, визначеному Мінтрансв'язку; НАК Нафтогаз України в особі ВАТ Укртранснафта; НАК Нафтогаз в особі дочірньої компанії Укртрансгаз; Українське державне підприємство Укрхімтрансміак; ДП обслуговування повітряного руху Украерорух; ВАТ Одеський припортовий завод; УДП поштового зв'язку Укрпошта; Концерн РРТ; ВАТ Укртелеком.

Істотною проблемою є численні зловживання суб'єктами господарювання, що займають монополічне або домінуюче становище на товарних ринках, цим становищем. Тільки за 2009 рік було припинено 1502 монополічних зловживань, 608 антиконкурентних змов, 734 антиконкурентних дій органів влади, а також 180 випадків недобросовісної конкуренції. Найбільше порушень зафіксовано на ринках нафтопродуктів, агропромислового комплексу, фармацевтики, транспортних перевезень та під час тендерних закупівель.

Загальна сума штрафів, застосованих Комітетом до порушників, склала 289,6 млн грн, а у 2008 році – 13,3 млн грн. Розподіл штрафів за видами порушень мав такий вигляд: зловживання монополією — 64,5%; недобросовісна конкуренція — 6%; неправомірні угоди — 2%; дискримінація органами державної влади — 0,5%; неподання інформації та невиконання рішень АМК — 27%.

Відповідно сума сплачених до державного бюджету штрафів перевищила показники позаминутого року. Саме в 2009 році Комітет застосував найбільші в історії України штрафи до реалізаторів авіапального за монополію зловживання в аеропорту «Бориспіль», зобов'язавши їх знизити ціни до обґрунтованого рівня. Це рішення Комітету уже підтверджено різними судовими інстанціями, включаючи Вищий господарський суд України щодо окремих з оштрафованих підприємств.

Тільки на ринках нафтопродуктів (серед яких рівень монополізації є значним) за 2009 рік Антимонопольний комітет припинив порушення з боку 62 підприємств, на ринках природного газу – з боку 25 суб'єктів господарювання. Також забезпечено зниження вартості проїзду в міському транспорті Києва, «радіоточки», цін на скраплений газ, «протигрипозні» лікарські засоби, медичні препарати та продукти харчування на всій території України тощо. Лише на ринках фармацевтики під час пандемії грипу органи Комітету провели 259 перевірок, притягнувши до відповідальності 95 аптекарських мереж на понад 500 тис. грн. На ринках лимонів та часнику прийнято рішення у 9 справах та накладено штрафи на загальну суму 170,4 тис. грн.

Підводячи результати, можна охарактеризувати антимонопольне законодавство й антимонопольну політику України як необхідні атрибути структурних перетворень у всіх сферах економіки країни. На даному етапі проблема монополізації і несумлінної конкуренції перестає бути чисто економічною вона усе більше стає політичною і суспільною. Тому надзвичайно необхідно, щоб населення України усвідомило всю згубність і всі негативні наслідки монополії. Вирішальну роль у створенні на ринку сприятливого конкурентного середовища грають антимонопольне законодавство і діяльність антимонопольних органів, правильне поводження яких сприяє стабілізації всієї економіки в цілому.

Отже, незважаючи на покращення ситуації порівняно з 90-ми роками, проблеми монополізації ринку є все ще дуже актуальними для України. Світовий досвід свідчить, що універсальними принципами конкурентоспроможності є жорстка конкуренція у сприятливому для бізнесу середовищі та дієве державне регулювання. Україна досягне стабільного та динамічного зростання економіки лише тоді, коли ці принципи будуть покладені в основу державної політики.